

ՄԵԼԿ

ՏԱՍՆՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կես տարվանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:
Թիֆլիսում գրվում են միայն խմբագրատան մէջ:
Օտարաբարակները գինում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Мелк»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տոն օրերէն):
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիզումով:
Յայտարարութիւնները համար վճարում են
խաղաղանշինք բառին 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Անդրկաս: Աւստրո-Ունգարիա: Ֆրանսիա: Թիւրքիա: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—ՀԵՌԱՎԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ՖԵԼԻՍՏՈՆ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» երէկվայ համարը չը կարողացանք հրատարակել տօնի պատճառով:

Եւրոպական լրագրիները հաղորդում են որ երեւելի անդլիական հնագետ, Լոնդոնի Բրիտանական Մուզէումի անդամ և պրոֆէսոր պ. Բատամ, մի նշանաւոր դիւան է պրէֆէսոր-Ստիւարտ, Բաղդադի կողմերում, նա գտել է նախաքրիստոսեան հնութիւններ, նշանաւոր արձանագրութիւններով: «Մշակի» ընթերցողներին երեւի հետաքրքիր կը լինի իմանալ որ այդ երեւելի անդլիական դիւանականը, պ. Բատամ, աղբով հայ է:

Հնորակալութեամբ ստացանք Թիֆլիսի կլասիկական դիմապատկերի դրեկտոր պ. Մարկովիչ, դիմապատկերի յիսնամեայ յորեւանի առիթով նրա հրատարակած հայերէն «Въ память пятидесяти-лѣтія первой Тифлисской мужской гимназіи» վերնագրով: Այդ հետաքրքիր գրքի մասին, որտեղ բացի հայերէն, պարսեանկէսէս և յորեւանի ժամանակ խօսած ճառերը և մեր դիմապատկերի վերաբերութեամբ յօդուածները, կը խօսենք մի այլ անգամ:

Թիֆլիսում բնակվող պ. Մնացական Սարգսեանց ուղարկել է մեզ 10 ռուբլ հետեւեալ նամակով «Ընդունե՛ք ի չարս ձեր բաժնատիրական իմ վեցամեայ Արշակ որդւոս: Ես խոտանում եմ ամեն տարի վճարել նոյն գումարը, իսկ ձեր

լրագրի մի օրինակ խնդրեմ ուղարկէ՛ք Աշտարակի դիւղի հողերը հայոց ծխական ուսումնարանին»:

Մեզ խնդրում են յայտնել որ ՇՈՒՇՈՒ մէջ հրատարակվելի «Գործ» ամսագրին Թիֆլիսում կառելի է դրվել պ. Շահվաղեանի պովիլիտետով, պ. Զաքարիա Գրիգորեանցի ղեկավարութեամբ և պ. Տիգրան Նազարեանցի մօտ, որին և կարելի է յանձնել նիւթերն էլ յիշեալ ամսագրի համար:

Հնորակալութեամբ ստացանք պ. Տ. Նազարեանցի հրատարակված Անդրեանի երկու վեպիկ «Սոխակ» և «Խոզարած»: Տպւած է Թիֆլիսում Մ. Վարդանեանի և ընկ. տպարանում ներկայ 1882 թվին: Գինը 20 կոպեկ է:

ԲԱՎՈՒԹՅՈՒՆ մեզ գրում են: «Կարգաւով «Մշակի» № 3 մէջ Բաղդադի գրած պ. Ա. Արեւեսեանցի նամակը, որի մէջ պարունը յայտնում է թէ ձգնաւորեանց իրան անանկացած է յայտնել 180 հազար ռուբլ գումարի, աւելացնելով որ այդ մասին թիւնը առաջին անգամ է և գուցէ վերջինն էլ չէ, շատ դարձանք: Մենք լաւ իմանում ենք որ պ. ձգնաւորեանց իրան երբեք մանկացած չէ յայտնել և այդպէս վարվելու առիթ էլ չունի քանի որ նա ծախսել է մօտ մի միլիոն ռուբլ իր գործարանի վրա և ունի զանազան կայքեր Բաղդադի մէջ: Պ. ձգնաւորեանցի գործարանը նոյնպէս չարեւանկէսէս է և օրակարմ մօտ հազար ռուբլ գումարի նաւթային իւղ է դուրս բերում: Լսում ենք որ պարունը դիւտարութիւն ունի զանգաւ տալ պ. Արեւեսեանցի դէմ»:

Ստացանք ԳԵՐԵՆԵՐԻՅՈՒՆ պ. Շահնապարեանց Գեշարիտի ստորագրութեամբ մի հեռագիր, որով Գեշարեանցի հայ հասարակութիւնը շնորհաւորում է մեզ «Մշակի» տաւ տարվայ տարեկարծի առիթով:

Մեզ գրում են Բաղդադի որ զիֆտերիտ և սկարլատի ամօմ ըկացաւերը այժմ այդ քաղաքի մէջ շատ տարածված են և տանում են շատ գու-

նէր: Մեր թղթակիցը աւելացնում է որ Բաղդադի բժիշկները շատ անփութ են և մի այդ տեսակ բժշկի շնորհով նոյն իսկ նրա ընտանիքում, որտեղ բոլոր անդամները այդ ցուրտով վարակվեցան, արդէն մի զոհ եղաւ: Բայց, բաղդադական, դիւտարի բժիշկ իշխան, մեր թղթակցի ընտանիքը կարողացաւ օգնութիւն և փրկութիւն դնել: Թղթակիցը շնորհակալութիւն յայտնելով բժիշկ իշխանին, մի և նոյն ժամանակ խորհուրդ է տալիս բաղդադիներին դիմել այդ փորձառու բժիշկին:

Պ. Ալեքսանդր Նազարեանց մեզ գրում է: «Համակենցիկներն լաւ յայտնի է Համախառն մէջ իմ ունեցած տունս իր մեծ և յարմար դահլիճով: Ես հրաւիրում եմ Համակենցի երիտասարդներին ուշադրութիւնը հետեւեալ առաջարկութեանս վրա, եթէ կը բարեհաճեն ընդունել: Ես նուիրում եմ իմ տանս երկրորդ յարկի դահլիճը, իր չորս սենեակներով, իմ համաքաղաքացի երիտասարդներին հինգ տարի ժամանակով, այն պայմանով, որ նրանք նոյն դահլիճում թաղթօնի յարմար մի համաստեղ կառուցանեն և ընդ համար հարկաւոր փայտեղէնն էլ ես նուիրում եմ: Հարկաւոր է՛ր նրանք իրանց մէջ մի թատերասրահայ խումբ կազմեն և տարեկան հինգ կամ վեց ներկայացումներ տալով, կարող են այսպիսով, ներկայացումներից ստացած արդիւնքով պահպանել Համախառն Ս. Սանդիտեան օրիորդաց աղքատիկ դպրոցը: Մտաբերե՛ք յայտնի Բօկի խօսքը, թէ՛ տուէ՛ք մեզ բարի մայրեր,— և մենք կ'ունենանք լաւագոյն մարդիկ»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻՍ

Լոնդոնից «Polit. Corresp.» լրագրին գրում են Հետեւեալը: Բացի դուքս Արդայից և լորդ Լանդսդօնից նորերումս ազատամիտ կուսակցութեանց բաժանվեցան լորդ Գրէյ և մի ուրիշ նշանաւոր անդամ: Ասում

ենք չը կան, 500-ից աւելի են, հազարի գումարը չափազանցութիւն էր, ահաւասիկ պատճառը: Հրդեհին երկրորդ օրը, երբ դիմիներ հիւանդանոց փոխադրում էին, միայն զոհերի բարեկամ և ազգականները թողտուքիւն ունէին ներս մտնել տանել, նախ քան մտնել իրանց զոհերի անոն և մակամուտները դռնապանին տեսարկին մէջ արձանագրել ստալով, բայց շատերը պարզ հետաքրքրութեամբ դրոշմաւ և լոկ ժամանակ անցկացնելու մօտ արվածները դիմիներ տեսնել ուղեւորով, հիւանդանոցի դռնապանին կեղծ անուններ գրել տուած և ներս մտնելու յաջողած էին,— որովհետեւ, ինչպէս ասացի, առանց զոհ ունենալու ներս մտնելը արգելեալ էր,—այդ պատճառաւ արձանագրեալ կեղծ անուններին ամենքը զոհեր կարծելով, առջի բերան այրվածները թիւր 1200-ի հասած էր, բայց յետոյ խուզարկութիւնները չարեւանկէսէս իրականութիւնը երևան եկաւ:

Հրդեհը «Քիլբերի» դաւեշտական թերթին շատ նիւթ մատակարարեց, իր ծիծաղաշարժ կարիկաթուրներով սպառողներին անգամ ժպիտ պատճառեց: Ի միջի այլոց շինած էր մի պատկեր, որտեղ երևում էր երկինք և երկիր, երկրի վրա տեսնվում է Ռինկ թատրոնը բոցերի մատնված, թատրոնի միջից զոհերը, ծերունի, երիտասարդ, երեխայ, պատանի, երկուս և ամեն հասակից հաղաթաւոր արարածներ կարգաւ և զոյգ զոյգ պերի մէջ հայկապալ արքայութիւնը, ամբողջ մէկ ծայրը թատրոնի դուռը, միւս ծայրը արքայութեան դուռը հասած է: Մի ծերունի ամենայն երկիւղածութեամբ արքայութեան դռան զանգակը հնչեցնում է. զանգակին ձայնը լսելով, դռնապան Պետրոսը պատռահանից դուրս է նայում, ինչ

են, որ համայնքների ժողովի անդամներից մի քանիսը կը հետեւեն այդ օրինակին: «Reform club»-ի մէջ, որի անդամների մեծամասնութիւնը ազատամիտ կուսակցութեանն է պատկանում, նկատվում է անբաւականութիւն կառավարութեան դէմ և արդէն խօսվում է մի երրորդ կուսակցութիւն կազմելու մասին: Ըստ երեւոյթին Գօշէն պատրաստվում է այդ նոր կուսակցութեան առաջնորդներից մէկը լինել և մինչև անգամ լորդ Գրէյի չէ կամենում շատ մօտենալ արմատականներին: Բացի այդ արմատականները բարձրանայն յայտնում են իրանց անբաւականութիւնը չափաւոր ազատամիտների թուլութեան պատճառով և պատրաստ են հետանալ մեծամասնութեանց, քան թէ դործել այդպիսի անյուսպի դաշնակիցների հետ: Կառավարութիւնը ցոյց է տալիս, իբր թէ չէ նկատում, որ ազատամիտ կուսակցութեան անդամները անձաւորում են, և հաւատացնում է, թէ երկիրը նրա կողմն է պաշտպանում: Մանաւանդ առաջին մինիստրը բողոքով չէ մտածում դաւաճանել իր ընկերներին, քանի որ ազատամիտ կուսակցութիւնը դժուար դրութեան մէջ է: Բայց որովհետեւ նա ծերացած է, նրա համար շատ դժուար է մինիստր-նախագահի և ֆինանսական մինիստրի պաշտօնները վարել, այդ պատճառով կարծում են, որ բիւրժուա-որ կազմելուց յետոյ նա կ'իրագործէ իր վաղեմի ցանկութիւնը և ֆինանսների մինիստրութիւնը կը յանձնէ պատերազմական մինիստր Չայլէօրսին, որին կը փոխարինէ լորդ Նորթբրուկ: Չայլէօրս գրեթէ վերջացրեց անգլիական զօրքերի վերակազմութիւնը, իսկ լորդ Հորդաբրուկ, իբրեւ պատե-

տեննէ, հաղաթաւոր մարդիկ դրան առաջ դրուին խոնարհած սպանում են դրան բացվելուն: Պետրոս առաքեալը աչքերը խուշոր բացած և ինքը չուարած ասում է. «Աստուած իմ, այս ինչ բազմութիւն է, արքայութեան դռնապան եղած օրիցս ի վեր այսքան արգար մարդ միանգամից չէի տեսել, ինչ պատահեց մեր աշխարհումը». զանազան խօսք ծերունի առաջնորդը պատմում է թատրոնի սպրկելը, որ պատճառ է եղած իրանց անախկնալ դաւաճանը, ասելով թէ Վիկտորիոս ատիկանութիւնը յանցաւորներին վնասում է արգարութիւնը ի գործ դնելու համար: Պետրոսը բաց է անում դռները. ամբողջ միջից զանգաւներ լսվում են թէ շատերը հրէայ են, միթէ նոյնա ես իրաւունք ունէին ներս մտնելու, այն ժամանակ Պետրոս առաքեալը չէ և էրբեմն հրէայ էի, բայց հիմայ արքայութեան դռնապան եմ, ասելով առանց խտրութեան ամենքին ներս է առնում և դռները փակում:

Օպերայի թատրոնից դատ միւս բոլոր թատրոններում հրդեհից ի վեր ներկայացումները ոչ թէ դռնակալ, այլ դռնապան են տալիս, որպէս զի աչքը վախցած հասարակութիւնը ապահով լինի, բայց «Քիլբերի» դարձեալ գոհ չէ, որովհետեւ Օպերայից դատ ուրիշ թատրոնների անցքերը շատ նեղ և դռները սակաւաթիւ լինելով, կրկին վտանգից ազատ չէ համարում, և շինում է կարիկաթուրներ, այսինքն թատրոն, և դրան առաջը փոխանակ կառերի, հիւանդանոցի պատարարներ, դադարներ և մուշակաթաւ մարդիկ կանգնեցրած է, հանդիսականները հիւանդանոց և անտի գերեզմանաց փոխադրելու համար, և ինքը «Քիլբերի» ջրով լիքը մի մեծ աւազանի մէջ բաղմած այնպէս գալիս է թատրոն:

ՖԵԼԻՍՏՈՆ

Բինկ թատրոնում հրկիզեալ ընտանեաց համար հանգանակված գումարը օրըստօրէ մեծանում է, ի նպաստ այրիների և որբերի կոնցերտներ, ներկայացումներ տալիս են և դրամաժողով ընկերութիւններ կազմվում են, մանաւանդ ամեն ազգի ցուրեղին ցուակից և վշտերին վշտակից եղող, բայց միայն հայերին մոռացող Փրանսիացիք շատ են օգնում: Մինչ ցարդ հաւաքած գումարը 2 միլիոն ֆիլորին անցած է:

Վիեննայի ոստիկանութիւնը շարունակ փնտաւում է հրդեհին սկզբնապատճառ յանցաւորները, բայց ոչինչ չէ կարողանում գտնել. յանցաւոր կարծեւորները միմեանց վրա են գցում յանցանքը և ամենքը կարգաւ արդարանում են, այսպէս գնալով դնալով յանցանքը կանգ է առնում զօր-օրինակ վաթսուս տարեկան մի ծերունու վրա, որ հրդեհը սկսած վայրկեանին ընկնէ երկրակեայ վարպետը իջեցնելու պաշտօնը ունենալով, խեղճ մարդը իր պաշտօնը կատարելու միջոցին առաստաղից վայր ընկած և նախ քան այրվելը մտած է Վիլիշը, յանցանքը կայանում է կրակի ժամանակ ջրի աւազանների ծորակները անմիջապէս բաց անելու յատկացեալ մի մարդու վրա, սրան էլ, դեռ ծորակը ձուլքը բռնած նոյն իսկ ջրի աւազանին մօտ այրված դիմարը գտած են: Նմանապէս կրակի աղաղակը բարձրացած ժամանակ, թատրոնի զոհութեան պահեստի դռները բաց անելու յատուկ պաշտօն ունեցող և չը բացողները, ձիթավառ լապտերները նոյն դիւղի վառ-

նչպէս լուր էր տարածված, այրվողները 1000

բաղձական միտքերի օգնական, ամենից շատ ընդունակ է վերջացնել իր նախորդի սկսած գործը: Վերջին ժամանակներում հաւատացնում էին, որ ներքին և արտաքին գործերի միտքերով թիւնների մէջ մեծ փոփոխութիւններ պէտք է լինէին: Հաւատացնում են, որ արտաքին գործերի միտքերի օգնական ջարդ Վիլիին կը յանձնվի ներքին գործերի միտքերով թիւնների կառավարութիւնը:

ԱՄՍՏՐՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ

Աւստրո-ունգարական առաջին միտքեր կոմս Կալնօկի տուած մեկնութիւնների առիթով «Journal de St.-Petersbourg» նկատում է իր քաղաքական բաժնի մէջ հետևեալը: «Աւստրիական ազգային ժողովի մէջ կոմս Կալնօկի արտասանած խօսքերը մեզ համար բոլորովին դարմանալի չեն: Նորին Մեծութիւն Կայսր Ալեքսանդր III-ի և նրա կառավարութեան խաղաղասիրական դիտաւորութիւնները այնքան ահեղ են, որ նրանց չեն կարող նկատել կամ չափազանց նախապաշարված, կամ կատարելապէս անբարեխիղճ մարդիկ: Այնու ամենայնիւ մենք զնահատում ենք կոմս Կալնօկի աղետալ խօսքերը: Կոմս Անդրաշին և բարձր Հայմեքին փոխարինելու համար հրաւիրված պետական մարդը ապրել է Ռուսաստանի մէջ: Նա ծանօթ է Ռուսաստանի մարդկերանց և գործերի հետ, նա զիտէ, թէ ուսանելը մինչև որ աստիճան ցանկանում են պահպանել խաղաղութիւնը, որ անհրաժեշտ է բոլոր ազգութիւնների համար: Կոմս Կալնօկի վճռողական խօսքերը ապացուցանում են, որ նա անհրաժեշտ համարեց ընդդիմադրել նախապաշարմունքներին և հերքել զանազան անտեղի կասկածները ուսանելի մասին: Այդ է պատճառը, որ աւստրիական արտաքին գործերի միտքերը հարկաւոր համարեց ուղղակի մեկնութիւններ տալ: Մի քանի ժամանակ առաջ մենք յայտնեցինք մեր կարծիքը աւստրիական մամուլի այն բաժնի մասին, որ, տեսնելով Հերցեգովինայի և Բոսնիայի ապստամբութիւնը, հարկաւոր էր համարում զանազան մեղադրանքներ բարձել Ռուսաստանի վրա: Այդ լրագիրները

ըր այժմ դառ կառնեն կոմս Կալնօկի մեկնութիւններին: Միտքերը ասաց, որ սլավոնական հանգանակի ապստամբութեան վրա արտաքին ազդեցութիւն չէ եղել: Երբ կոմս Կալնօկի աւստրիական արտաքին գործերի միտքերը նշանակվեցաւ, մենք կարծիք յայտնեցինք, որ այդ ընտրութիւնը առաջ կանեն այնպիսի մի տարրի, որ շահերի տարբերութիւնից էլ վտանգաւոր է, այն է փոխադարձ անհաւատարմութեան: Մենք շատ ուրախ ենք, որ չենք սխալվել:

ՖՐԱՆՍԻԱ

«Голосъ» լրագրի թղթակիցը գրում է փարիզից ի միջի այլոց հետևեալը: Գամբետայի միտքերով թիւնների անկման մասին: Գուր արդէն զիտէ, որ յունվարի 26-ին Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի մէջ Գամբետայի միտքերով թիւնների յաղթական 282 ձայների մեծամասնութեամբ 227-ի դէմ: Յունվարի 25 և 26-ին ոչ թէ միայն հասարակութիւնը, այլ և միտքերով թիւնների անդամները բոլորովին այլ հետևանքներ էին սպասում և այդ օրը առաւօտեան 11 ժամին Գամբետայի հաւատացնում էր, թէ ինքը կը յաղթէ:

Կասկած չը կայ, որ միտքեր-նախադասը մինչև վերջին րոպէն յոյս ունէր պատգամաւորների ժողովի բարեխիղճութեան և առողջ դատողութեան վրա, բայց իսկապէս յունվարի 26-ը բարեխիղճ չէր հանրապետութեան համար և առաջադիմութեան ու առողջ քաղաքականութեան կողմնակիցներին մեծ վիշտ կը պատճառէ այն վիճիւր, որ կայացրեց այդ օրը Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովը:

Այդ օրվայ նիստը ցոյց տուեց, թէ ինչպիսի տխուր հետևանքներ կարող են ունենալ վերջնականութիւնը և պատգամաւորներին ընտրելու այժմեան եղանակը: Գամբետայ ընկաւ այն բոլոր մարդկերանց թշնամութեան պատճառով, որոնք ամենից առաջ զնահատում են իրանց հասարակական դրութիւնը և Ֆրանսիայի իսկական պահանջները երկրորդական հարց են համարում: Պատգամաւորների ժողովը պատասխանատու

կը լինի իր վճռի համար և ամենակարճ ժամանակամիջոցում կը նկատէ, թէ ինքը ինչպիսի անեղանակի դրութեան մէջ է ընկել: Նա իր ձեռքով անձնապաշտութիւն գործեց և այսուհետեւ ոչինչ չէ կարող ձեռնարկել:

Նորակազմ միտքերով թիւնը չէ կարող երկարատե լինել: Չը պէտք է մոռանալ, որ Գամբետայի կուսակցութիւնը պատգամաւորների ժողովի մէջ ամենաուժեղն է և որ նրան կարելի է յաղթել միայն այն ժամանակ, երբ միանում են մնացած, միմեանց հետ ոչինչ ընդհանուր գործ չունեցող կուսակցութիւնները:

Յունվարի 26-ի նիստի ժամանակ դահլիճը լի էր բազմաթիւ հասարակութեամբ: Ժամի 2-ին նախադաս Ֆրիստոն բռնեց իր տեղը և իսկոյն խօսք տուեց պատգամաւորների յաղթական, որ մի քանի խօսքով պաշտպանեց կառավարչական նախադիմքը: Մի քանի պատգամաւորների խօսքից յետոյ, ժողովը ուշադրութեամբ լսեց Բարոզէի ձառը, որ առաջարկում էր վերաքննել ամբողջ սահմանադրութիւնը և ոչ թէ միայն նրա մի քանի յօդուածները: Ժողովը քուէարկեց Բարոզէի առաջարկութիւնը և մերժեց նրան: Կրանից յետոյ ամբիօնի վրա բարձրացաւ Գամբետայ: Նրա երեւոյթն ալս դահլիճի մէջ խորը լուծութիւն տիրեց: Գամբետայ չափազանց հանգիստ էր: Նա սկզբից կամաց էր խօսում, բայց հետագայեւ սկսեց բարձրացնել իր ձայնը և սկսեց եռանդով պաշտպանել կառավարչական նախադիմքը: Նա վիճաբանութիւններին հարցին վերաբերեալ ուղղութիւն տուեց և սկսեց խօսել սահմանադրութեան այն վերաքննութեան մասին, որ պատրաստել էր 33-ի մասնաժողովը: Նա յիշեցրեց, որ ժողովը նշանաւոր մեծամասնութեամբ մերժեց Բարոզէի առաջարկութիւնը ամբողջ սահմանադրութեան վերաքննութեան մասին: «Միթէ մի և նոյնը չէ ամբողջ սահմանադրութեան վերաքննութիւնը կամ կոնգրեսին անսահման իշխանութիւն տալ», ասաց նա: Այդ հարցը մեկնելուց յետոյ միտքեր-նախադասը բացատրեց այն հարցը, թէ ինչ կը լինի, եթէ վերաքննող ժողովը, դուրս գալով իր իշխա-

նութեան սահմաններէ, կը ցանկանայ այնպիսի իրաւունքներ ստանալ, որոնց նա երբեք չէ կարող ունենալ: Նա մի հայեացք ձգեց 1791 և 1875 թուականների Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի գործունէութեան վրա, պատմեց, թէ ի՞նչ է լինում այն բոլոր երկիրներում, ուր կայ պարլամենտ և ապացուցեց, որ կոնգրեսին որ և է առաջարկութիւն ներկայացնելուց յետոյ սենատի, պատգամաւորների ժողովի և հանրապետութեան նախագահի մէջ պէտք է համաձայնութիւն կայանայ: Այժմ կառավարչական այդ բաժնիների մէջ համաձայնութիւն չի կայանայ, ուրեմն անկարելի է կոնգրես հրաւիրել և սահմանադրական օրէնքները վերաքննել: Այդ հարցը մեկնելուց յետոյ Գամբետայ անցաւ պատգամաւորներին ցուցանելով ընտրելու ձևին, և այդ հարցը այնպիսի աշոգութեամբ էր պաշտպանում, որ ամբողջ ժողովը նրան ոգևորված ծափահարում էր: Գամբետայ ազդեց մինչև անգամ այն պատգամաւորների վրա, որոնք նրան կասկածում էին: Նա յիշեցրեց այն բոլոր ծառայութիւնները, որ ինքը արդէն մատուցել է հանրապետութեանը և որ դարձեալ կը մատուցանէ, եթէ կառավարչական դերը իր ձեռքին կը մնայ:

Գմբետայ է երեւակցել, թէ ինչպիսի ահազին տպաւորութիւն գործեց Գամբետայի ձառը: Պատգամաւորների ժողովը ցնցված էր, իսկ հասարակութեան մէջ աներեւակցելի ոգևորութիւն տիրեց: Այդ բոսպէին ամենքը հաւատացած էին և մինչև անգամ գրաւ էին զնուժ, որ կառավարութիւնը կը յաղթէ:

Պարլամենտական մասնաժողովի զեկուցանողի պատասխանից յետոյ սկսվեցաւ քուէարկութիւնը և, կըր յայտնի եղաւ նրա հետևանքները, Գամբետայ յայտնեց, որ միտքերով թիւնը հրաժարական է տալիս: Հասարակութիւնը հաւատացած է, որ, եթէ քուէարկութիւնը սկսվել անմիջապէս Գամբետայի ձառից յետոյ, նա անպատճառ կը յաղթէ:

Շուրջ ի բնէ հաւատարիմ և տիրապէս է, բայց սոյն յատկութեան դերադրոյն աստիճանին հասած մի շուն տեսնվեց Վիլնյայում: Այս շունը այսօրվան թատրոնի աւերակայ առաջը նստած մի ամսից ի վեր լաց է անում իր տիրոջ համար, որ հրդեհի գիշերը թատրոնում այրված էր. անկարելի էր եղած է շունը այն տեղից բաժանել, մինչև անգամ աւերակայ մոխիրների և հողերի մէջ փնտռում է տիրոջ, և չը գտնելով, յուսաբերել և լաւագին հնձեմանքներ է արձակում. շունը տուն են տանում, կրկին տանից փախչում գալիս է թատրոնի աւերակը և սկսում է լալ: Շան տէրը աղքատ մի դրոմաւոր էր, մի կին և երեխաներ թողուցած է. թէպէտ և հրկիւղեց օգնութեան մասնաժողովը սրանց ապրուստը կապահովեցնէ, բայց ամերիկացի բազմազան մի հանքատէր Վիլնյայ գտնվելով և շանը պատմութիւնը լսելով 5000 Ֆրիորին տուեց և շունը ծախու է առել: Այդ շանը աղետութիւնը և տիրապետութիւնը պատճառ եղան այրի կնոջ և որը երեխաների մխիթարութեանը:

Կարծես թէ հայի բազմի քամին սկսում է քաղցրիկ փչել և փոքր ասփոքր անհետանում են Նախկինը. դրան խառնելով, մէջը, մատախուժը, մտայնը, ազնվամտը, մոլթը և գիշերը. եթէ ամենայն օր և է մի փոփոխի և միջին ասփոքր ուր այսպէս փչելու շարունակէ, կարճ ժամանակում հայը լուսոյ ծագիլը կը տեսնէ: Մինչև հիմայ հային չը ճանաչողները սկսում են աղղիւն ծանօթանալ, «Տալի» լրագրում Ա. Պատրիարքի հրաժարականի համար յատուկ յօդուած, «Տէյի Նիւլուս», Տէյի Տեղեկագիր» լրագիրներում նմանապէս, Կ. Պոլսոյ ամբողջ օտարազդի թերթերում

նոյնպէս պատրիարքի հրաժարականի մասին առաջնորդող յօդուածներ, Վիլնյայում հայկական օրդան Ժուրնալ դ'Օրիանի մէջ Ներսէսի համար գովաբանութիւններ, վերջապէս համազգային մամուլ մէջ յայտնի, նախադրութիւններ, կարծիքներ յայտնվում են, հրատարակվում են և թիւրքերը զարմացած մնում են և չեն ուզում հաւատալ թէ միթէ հայը մի քանի է եղել, որուն այսքան կարեւորութիւն են տալիս, վերջի վերջոյ իրանք էլ համոզվելով թէ հայը մի նշանակութիւն ունի, ստվծակաբար և առաջին նախադրել խորհում են Ներսէսից որ բարեհաճի հրաժարականը ետ առնելու, իսկ նա ընդունելու. համար պայմաններ է առաջարկում. այս ամենը եւրօպայեցի կարգում են և դուրսով պատրիարքի քաղաքականութեան ընթացքը հետաքրքրվում են հայկական հարցով, և Վիլնյայում ստում են թէ հայերը մեծ դեր են խաղում և մեծ յոյս կայ որ կը յաղթեն:

Հայկական հարցի առթիւ դիւանագիտաց շրջանում ոչ-պաշտօնական տեղի ունեցած վիճարանութիւնների մէկին մէջ անցեալները մի անգլիացի դիւանագետ ասել է թէ, հայերը այնքան անտանելի տանջանք և տառապանք չեն կրած, և հետեւաբար դեռ վաղ է որ բոլորներին նման ինքնավարութիւն վայելեն. եւ շատ կը փափաքէի որ դա դիւանագետ մի անգամ դէպի Վատիկանական միաբնակ ճանապարհորդութիւն անէր և մի քանի քրդերի ձեռք անցնէր որ անխնայ կաշին քերթէին և հետո ունենար փափկասուն և գեղեցիկ Lady-ներ և Miss-եր, և այդ միտքերին, քրդերը յօդուած կէին տանել, այն ժամանակ ինքն էլ հայերի կրած չարաբանաց համար ասած կը լինէր: Միթէ հային քաջածը դեռ բաւական չէ. ինչ պէտք է լինի և որքան պէտք է ճնշվի, որ հերքել է ասեն:

Սա ինձ յիշեցնում է պատուանից վայր ընկնող մի գործաւորի պատմութիւնը:

Գործաւորին մէկը մի տան երբորը յարկից վայր է ընկնում. իսկոյն փողոցի մարդիկ օգնութեան են հանում և տեսնում են թէ մարդը մեռած չէ և ոչ մի կողմը վարդաված, միայն ուշաթափ է եղած. շուտ, շուտ մի բաժակ ջուր բերէք, ասում են և ջուրը լիքը բաժակը տալիս են իսկզմին իսկը վերցնելով—ջուր էք տալիս, լոկ ջուր, հապա բաներիցորը յարկից պէտք է մարդ վայր ընկնի, որ մի բաժակ զինի տաք, ասել է: Նոյն և նման է հային վիճակը. մինչ երբ և որ աստիճան չարաբարվում է որ մի քանի արժանանայ, իսկզմ հային ոչ թէ զինի, այլ ջուր անգամ տալը արժան չեն դատում, ասելով թէ դեռ վաղ է: Ախ, ան, ան, ինչպէս ասում է նոր-նախնիները Սիւլիւրը, եթէ իմանալի, թէ որ չուկայուն են ծախվում հայերին փրկող կենսատու ջուրը, հաւատացէր որ եւ էլ ունեցածս կամ չունեցածս կը ծախել և այդ ջրից գնելով, լիաձեռն կը բաժանէի իմ համազգիներու, բայց ինչ օգուտ, ոչ եւ ծախելու բան ունիմ և ոչ էլ այդ տեսակ ջուր կայ ծախու:

Մարդ երկու անգամ երեխայական խելք կուտնայ, մի անգամ մանուկ եղած և երկրորդ անգամ ծերացած ժամանակը. ալեք «Մասին» էլ այժմ մանկական խելքի ծառայող ծերութեան հասած է, և չէ կարողանում ամենապարզ դատողութեամբ մի հարց լուծել: Ամեն ազգային հանգանակութիւն իւր կարեւորագոյն կարող պէտք է ունենայ. Աստուած մի արտաքէ, եթէ այդ տարի էլ մահապոռչակ սովին լուրը Հայաստանում կրկին

լուր, փոխանակ սովաբեկների օգնութեան հասնելու, միթէ դառանալ «Մասին» նախ և առաջ երուսաղէմայ պարտքին համար հայերից փող հաւաքել հարկաւոր է պիտի ասէր: Հայկական հարցը պաշտպանող օրգանների բացակայութիւնն էլ մի տեսակ բարոյական սով պէտք է լինաւ: Բացի սորանից երուսաղէմի պարտքը այնքան անաղկի գումար է, որ եւրօպական օրդանի համար մինչ հիմայ հանգանակված և «Մասին» կարծեք դուր տեղը վաճառված և իր աչքերին խաշոր երեցած բաժանորդագրի փողովը երուսաղէմի պարտքին տուկուն անգամ չեն կարող ծածկել: Ախ, «Մասին», ախ, եւ քո տեղը լինի՛ ունեցածս չունեցածս կը ծախել և իսկը կառնէի...

Մի վիճակագրութիւն ցոյց է տալիս որ ծրնդեան տօնի առթիւ Սպանիայի Մարդիկ մայրաքաղաքում 600,000 հնդկահաւ է մտել: Բնակչաց թիւը 400,000 լինելով, հետեւաբար իւրաքանչիւր բնակչի 1 1/2 հնդկահաւ է ընկնում, մարտագրութիւն կը բարեմաղներ: Թուրք մի ասակ ունի, ասում է քիմիկէ հայ հայ, քիմիկէ վայ վայ: ո զիտէ Հայաստանի դիւրեւում բոլորը նոյն օրը հայերից որքան ոչխար, կով և հաւ յաւիտապիւր տարած են, բայց չափը քիմիկէ միտք, հայերն էլ մի օր իրանց կորուստը հանդերձ տուկուով յափշտակողներին ետ կը խլեն անշուշտ, եթէ թշնամիներին սիրելու քարոզութիւններին անհայն չը կախեն:

Երգչուհի Պատարին 30 կօնցելու տալու համար մի ամերիկացու հետ դաշնագիր է ստորագրել, իւրաքանչիւր դիւրը 32,000 Փրանկ և 30 դիւրլան

